

TƏDRİSDƏ TƏDQIQAT APARILMASININ ÜSTÜNLÜKLƏRİ

Ü.Ə. Şahniyarova

Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyası
ulkar.shahniyarova@sport.edu.az

Nəşr tarixi

Qəbul edilib: 01 oktyabr 2021

Dərc olunub: 27 oktyabr 2021

© 2021 ADBTİA Bütün hüquqlar qorunur

Annotasiya. Tədrisdə tədqiqat aparılması təhsil zamanı əsas ünsürlərdən biridir. Bu zaman tədqiqata cəlb edilmiş tələbələrdə araşdırmaçılıq bacarığı, əldə edilən məlumatların qarşılaşdırılıb, müqayisə edilib nəticə çıxartmaq bacarığı, tədqiqat zamanı ortaya çıxan fikirlərlə öz münasibətini bildirmək və nəticə çıxartmaq bacarıqları inkişaf edir. Tədqiqat prosesində əməkdaşlıq etmək lazımı insanlarla, mənbələrlə əlaqə yaratmaq lazım gəlir ki, buda tədqiqatçılarda rəsmi ünsiyyət bacarığını formalaşdırır.

Tədrisdə araşdırma təhsil sahəsi ilə əlaqəli məlumatların sistemli toplanmasına və təhlilinə aiddir. Tədqiqat, tələbələrin öyrənməsi, tədris metodları, müəllim hazırlığı və sinif dinamikası da daxil olmaqla təhsilin müxtəlif üsullarını və müxtəlif aspektlərini əhatə edə bilər.

Təhsil araşdırmaçıları ümumiyyətlə araşdırmaların ciddi və sistemli olması ilə razılaşırlar. Bununla birlikdə, xüsusi standartlar, meyarlar və tədqiqat prosedurları haqqında daha az razılışma mövcuddur. Təhsil tədqiqatçıları psixologiya, sosiologiya, antropologiya və fəlsəfə də daxil olmaqla müxtəlif fənlər üzərində dayanırlar. Metodlar bir sıra fənlərdən hazırlana bilər. Fərdi tədqiqat işindən alınan nəticələr tədqiqat olunan iştirakçıların xüsusiyyətləri və tədqiqatın aparıldığı şərtlərlə məhdudlaşa bilər. Təhsildə araşdırmanın əsas yolu elmi metoddur. Elmi metodda tədris və təlim prosesi haqqında məlumatları sistemli şəkildə tapmaq üçün yönəldilmiş suallardan və dəyişənlərin manipulyasiyasından istifadə edilir. Bu ssenaridə suallar bu suallara cavab vermək üçün xüsusi olaraq toplanmış məlumatların təhlili ilə cavablandırılır. Fərziyyələr yazılır və sonradan yeni hipotezlərin yaranmasına səbəb

olan məlumatlarla sübut və ya təkzib olunur. Bu metodla istifadə olunan iki əsas məlumat keyfiyyət və kəmiyyətdir.

Ətraflı tədqiqat yolu ilə tələbələr tənqidi düşüncə təcrübəsi, həmçinin global miqyasda axtarılan və inanılmaz dərəcədə faydalı olan effektiv analitik, tədqiqat və ünsiyyət bacarıqlarını inkişaf etdirir. Nəticədə tədqiqat, globallaşan cəmiyyətimizin iqtisadi və sosial inkişafı üçün vacibdir, dünyada hökumət siyasətinin əsasını təşkil edir.

Tədqiqatın əsas məqsədi hər kəs üçün faydalı ola biləcək və müəyyən bir niş sektorunda istifadə olunan bir şeyin çölə atılması üçün mövzunu dərinlən öyrənməkdir. Tələbələrə tədqiqat tapşırıqlarını müvəffəqiyyətlə yerinə yetirmələrinə kömək etmək üçün ali təhsil ocaqlarının tələbələrinin tədqiqat təcrübələrini davam etdirən mənbələrə əsaslanır.

Hər hansı bir təhsil araşdırması hər hansı bir tədqiqat sorğusunun həllini təmin etmək üçün bir neçə addım tələb edir.

Açar sözlər: *tədqiqat, araşdırma, nəticə, əməkdaşlıq, kitabxanaçı, qiymətləndirmə meyarları, tədqiqat prosesi.*

Tədqiqat müxtəlif alt bacarıqları tələb edən kompleks bir bacarıqdır. Məsələn, bu bacarıqların bəziləri çox prosedurlu olduğu halda (məsələn, verilənlər bazasından necə istifadə etmək olar), digərləri tənqidi düşüncə tərzini əhatə edir (məsələn, axtarış nəticələrinin qiymətləndirilməsi). Digərləri isə strateji düşüncə tələb edir (məsələn, müxtəlif tədqiqat sualları üçün hansı vasitələrin və prosedurların uyğun / səmərəli olduğunu bilmək). Bundan əlavə, bütün bu sahələrdə bacarıq inkişaf etdirməklə yanaşı, tələbələr hamısını birləşdirə bilməlidirlər. Təhsil ocaqlarında edilən bir çox araşdırma tapşırığına Wikipedia və pulsuz veb (məsələn, Google) tərəfindən asanlıqla cavab verildiyi üçün tələbələrin bu bacarıqlara sahib olmadığı ehtimal olunur. Tələbələr bunlardan sərbəst istifadə edib müvəffəqiyyətlə çıxış edə bildikləri

üçün araşdırma qabiliyyətləri ilə bağlı yalnız fərziyyələr olur. Əlavə olaraq, fakültədə texnologiya sənəti əslində bu bacarıqların öyrədilməsi və tətbiq edilməsi olduqda möhkəm tədqiqat bacarıqları ilə əlaqələndirə bilərik.

Tədqiqat bacarıqları niyə vacibdir? Tədqiqat bacarıqları insanlara problemi aşkar etməyə, problemi həll etməyə kömək edən məlumat mənbələri toplamağa, bu mənbələri keyfiyyət və aktuallığa görə qiymətləndirməyə və problemin effektiv həlli ilə tanış olmağa imkan verir.

Kursunuzda hansı xüsusi tədqiqat bacarıqlarının vacib olduğuna qərar verdikdən sonra tələbələrin bu sahələrdə özünü qiymətləndirmələrini xahiş edən bir anket hazırlaya bilərsiniz [1.s 31].

Tələbələr adətən öz bacarıqlarını dəqiq qiymətləndirməkdə çətinlik çəkə bilər, lakin hər bir akademik şübhədə əvvəlcədən qiymətləndirmənin hazırlanmasında sizə kömək edə bilən bir kitabxanaçı var.

Tələbələrə tədqiqat tapşırıqlarını müvəffəqiyyətlə yerinə yetirmələrinə kömək etmək üçün ali təhsil ocaqlarının tələbələrinin tədqiqat təcrübələrini davam etdirən mənbələrə əsaslanır.

Hər hansı bir təhsil araşdırması hər hansı bir tədqiqat sorğusunun həllini təmin etmək üçün bir neçə addım tələb edir.

1. Tədqiqat tapşırıqına və ya nizam-intizama aid olduğu kimi təyin edin.

Tədqiqatın tapşırıqına və ya intizama tətbiq olunduğu kimi təyin edilməsi tələbələrə ehtiyac olmayan və ehtiyac duyduğu situasiya verir. Bundan əlavə, tələbələrin 63% -i tədqiqat işlərinin necə aparılacağına dair qrupda müzakirələr apararaq, "tədqiqatın hansı mənada tətbiq olunduğunu müzakirə etmiş, aydınlaşdırmış, müəyyənləşdirmiş və ya çərcivəyə salınmasını" müəyyən edir.

2. Tədqiqat tapşırığını idarə oluna bilən hissələrə ayırın.

Tələbələr tədqiqat prosesinin bir çox addımını çətin olduğunu hesab edirlər. Başlanğıc 84% üçün problemlidir, bir mövzu müəyyən etmək 66% üçün problemlidir. Tələbələrdən bir mövzu təklifi etməsini, ardınca mənbələrin seçilməsinin səbəblərinin qeyd olunduğu annotasiya edilmiş bib-

liografiyanı, sonra isə son məhsula gedən yolda bir qaralmanın verilməsini tələb edə bilərsiniz.

3. Qiymətləndirmə mənbələrini qiymətləndirmə meyarları.

Tədqiqat olunan materialların yalnız 25%-i mənbələrin nüfuzunu necə qiymətləndirmək barədə məlumatlıdır və tələbələrin 49%-i tədqiqat tapşırıqları üçün mənbələrin qiymətləndirilməsində müəllimlərdən kömək istəyirlər. Tələbələrin keyfiyyətli mənbələri necə və niyə seçmələrini öyrənmələri üçün nizam-intizamınızda mənbələri (məsələn, səlahiyyət, nöqtəyi-nəzər və ya qərəz, valyuta, məzmun, dəqiqlik) qiymətləndirmə meyarlarını nəzərdən keçirilir. Kitabxana qiymətləndirmə sahəsində məlumat mənbələri üçün bələdçi kimi kömək edə bilər.

4. Plagiatlıq, onun nəticələrini və bunun qarşısını necə almağı müzakirə edin.

Araşdırma nəticəsində qeyd edilmişdir ki, təqdim olunanların yalnız 18% -i əsasən intizam tədbirlərinə diqqət yetirərək qeyd olunan plagiatlıq. Fakültə müəssisələrinə əsasən lisey tələbələri plagiatın nə olduğunu anlamaqda çətinlik çəkirlər. Tələbələriniz üçün plagiatlıq müəyyənləşdirin, sözləri və fikirləri necə düzgün ifadə etməli və necə izah etdiyinizi göstərin və ya əlaqəli mənbələrə istinad edin. İstənilən informasiya mənbələrində plagiat və bunun qarşısını necə almağa dair materiallar var. Bunları tələbələrə bildirin.

5. Tədqiqatın necə qiymətləndiriləcəyini izah edin.

Tədqiqat tapşırıqlarınızın necə qiymətləndiriləcəyi barədə dəqiq və açıq olun. Tələbələrin yaxşı və ya pis tapşırıqların nümunələri ilə işləmələrini düşünün. Tələbələrə arzu olunan nəticələrin əhəmiyyətinə görə rütbələr və ya tapşırıqların çəki hissələri ilə təmin edin.

6. Tələbələri kitabxanaçı ilə məsləhətləşməyə təşviq edin.

Tədqiqat tapşırıq paylama materiallarının təhlili zamanı yalnız 13% tələbələrin kitabxanaçı ilə məsləhətləşmənin aparıldığını müəyyən etmişdi. Tələbələrin 80% nadir hallarda, bir araşdırma zamanı kitabxanadan kömək istədiklərini ortaya çıxmışdır. Daha

bir araşdırmada zamanı tələbələrin 42%-i kitabxana tədqiqat bazalarında məqalə tapmaqda çətinlik çəkdiyini - əksəriyyətdən az, lakin yenə də köməyə ehtiyacı olduğu belirlənmişdi. Kitabxanaçılar tədqiqat strategiyasını planlaşdırmaq, məlumat axtarmaq və tapmaq və tədqiqat prosesində xəyal qırılığını asanlaşdıran mütəxəssislərdir. Tələbələrinizi onlarla əlaqə qurmağınza həvəsləndirin və canlı söhbət, fərdi görüşlərin planlaşdırılması üçün peşəkar yardımın onlar olduğunu bildirin.

7. Qeydiyyat bölməsində tədqiqat kitabçası yerləşdirin və ya kitabxanaçıdan birini istəyin.

Tədqiqat zamanı müsahibədə iştirak edən müəllimlər onlayn təlimatların "tələbələrin tədqiqat prosesinə cəlb edilməsi və tələbələrin kitabxanada olduğu kimi göz gəzdirmək imkanlarına sahib olduqlarını" söylədilər. Məlumat tapmaqda yardım göstərməklə yanaşı, bir çox təlimatçımız, mövzu inkişafı ilə əlaqəli kontekst ehtiyacları olan tələbələrə kömək edəcək xüsusi məlumat üçün mənbələri ehtiva edin.

8. Xüsusi kitabxana məlumat bazaları və ya adları təklif edin.

Onlayn kitabxana qaynaqlarından istifadə etmək tövsiyə edin. Tədqiqat məlumat bazaları və fənləriniz üçün digər mənbələri kitabxananın fənn təlimatlarında və verilənlər bazasında A-Z-də tapın. Bu proqram xüsusi ehtiyaclar üçün mənbələri müəyyənləşdirməyə kömək edə bilər.

9. Lazım gələrsə, tələbələri müxtəlif kitabxana mənbələrinə yönəldin.

Paylanmış materialların altmış faizi tövsiyə olunan tələbələrə kitabxana rəflərindəki materiallardan istifadə etmək imkanı verir, lakin kitabxananın cari kolleksiyalarının əksəriyyəti, xüsusən jurnal abunəçiləri, onlayn olaraq təqdim olunur. Tapşırığın xüsusiyyətindən asılı olaraq tələbələri müxtəlif formatlara yönəldin - jurnallar, kitablar və e-kitablardan əlavə, fiziki və ya rəqəmsal formatlarda video, audio və ya görüntü mənbələri ola bilər. Onları tapmaq üçün tələbələri OneSearch ya Kitabxana Kataloquna yönəlmə bilirlər. Ənənəvi və rəqəmsal

formatlarda müxtəlif informasiya mənbələri ilə işləmək tələbələrə faydalı olacaq.

10. Tədqiqat zamanı kitabxanaçı ilə əməkdaşlıq edin.

Tədqiqat zamanı ssorğuda iştirak edən müəllimlərin 50% -i kitabxanaçılarla əməkdaşlıq etdiklərini qeyd etdi. "Tələbələrə məlumat tapmaq və tədqiqat strategiyasını planlaşdırmaq, xüsusən də müvafiq verilənlər bazalarını seçmək və istifadə etmək üçün təlim keçmək və kursları üçün [onlayn bələdçilər] kimi xüsusi mənbələr yaratmaq üçün kitabxana işçilərinə müraciət etmək faydalıdır". Kitabxana tədqiqat bacarıqları təlimatını və xüsusi kurs təlimatlarını verməklə yanaşı, kitabxanaçılar bir tapşırıq hazırlamağa və ya yeniləməyə kömək edə bilirlər. Tələbələr yüksək keyfiyyətli məlumat mənbələrini tapmaqda və istifadə etməkdə daha bacarıqlı olduqda, məzmunla işləmək və tənqidi şərh etmək üçün daha çox vaxt ayırmağı bacarmalıdırlar [4].

Tədqiqat apararkən məşğul olduğunuz prosesi tələbələrinizə nümayiş etdirin. Məsələn, nümunə ədəbiyyatı axtarışı zamanı tələbələrinizi götürə bilərsiniz. Bir mövzunu konseptual olaraq necə idarə etdiyinizi müzakirə edin, idarə edilə bilən dərəcədə daraldın, müvafiq məlumat bazalarını müəyyənləşdirin, axtarışlar aparın, axtarış nəticələrini aktuallığa görə təhlil edin, hansını daha yaxşı araşdırmağı, saflaşdırmağı və ya genişləndirməyinizi seçdiyiniz zaman bir neçə yaxşı hit tapdınsa, prosesi təkrarlayın və nəhayət məlumat ehtiyaclarınızın qarşılandığını qiymətləndirin. Bu, tələbələrə cəlb olunan bütün müxtəlif bacarıqları göstərəcək və prosesin əsas səbəblərini vurğulayacaqdır.

Fərdi nöqtəyi-nəzərdən tədqiqatın üstünlükləri təsirli dərəcəli sertifikat əldə etməkdən daha yüksəkdir. Ətraflı tədqiqat yolu ilə tələbələr tənqidi düşüncə təcrübəsi, həmçinin qlobal miqyasda axtarılan və inanılmaz dərəcədə faydalı olan effektiv analitik, tədqiqat və ünsiyyət bacarıqlarını inkişaf etdirir. Nəticədə tədqiqat, qloballaşan cəmiyyətimizin iqtisadi və sosial inkişafı üçün vacibdir, dünyada hökumət siyasətinin əsasını təşkil edir [3. s.12].

Tədqiqatın əsas məqsədi hər kəs üçün faydalı ola biləcək və müəyyən bir niş sek-

torunda istifadə olunan bir şeyin çölə atılması üçün mövzunu dərindən öyrənməkdir. Tədqiqat zamanı qoruduğunuz keyfiyyət həmişə yüksək olmalıdır ki, əldə etdiyiniz məlumatlar müəyyən siyasətlərdə və gələcək layihə nəticələrində istifadə olunması üçün faydalı olmalıdır. Tədqiqat zamanı həmişə müşahidə edəcəyiniz bir şey, bir-birinin ardınca ortaya çıxan suallardır. Bu suallar ümumiyyətlə yeni fikirlərə, düzəlişlərə və inkişafa səbəb olur.

Yaxşı araşdırmanın faydaları nədir?

Bir qrup üçün və ya başqa bir tapşırıq üçün araşdırma aparmalı olsanız, mümkün qədər çox tədqiqat vasitəsindən istifadə etməyin çox üstünlükləri var. Məsələn:

-Daha çox fakt təsdiqlənməsi: Başqa bir istinad mənbəyində dəstəklənən bir istinad mənbəyində bir fakt tapdığımızda, iş sənədinizdə və ya tapşırığınızda istifadə etdiyiniz faktın doğru olduğuna əmin ola bilərsiniz.

-Daha çox baxış nöqtəsi: Daha çox istifadə etdiyiniz qaynaq, mövzunu araşdırarkən daha çox nöqtəyi nəzərdən keçirəcəksiniz. Bu, təyin edilmiş orijinaldan daha çox düşünməyə imkan verir.

-Daha çox fakt: Daha çox araşdırma bacarığı və mənbələrdən istifadə etdikdə son

layihəniniz üçün daha çox fakt əldə edə biləcəksiniz.

-Daha böyük anlaşma çərçivəsi: Müxtəlif tədqiqat mənbələri müxtəlif məlumatları təqdim etdiyinə görə tapıntılar təqdim etməyiniz lazım olan üsuldan asılı olaraq mövzunu başa düşməyin müxtəlif yollarını tapa bilərsiniz.

-Tez bilik əldə edin: Təqdimat və ya bir testə hazırlaşmaq lazımdırsa, mövzu ilə bağlı faktları tez bir zamanda tapmaq istəyirsiniz. Əsas tədqiqat bacarıqları ilə dərhal lazım olanı tapacaqsınız [2.s 24].

ƏDƏBİYYAT

1. **Best J.W., Kahn J.V.** (1998). *Research in Education*. Retrieved December 20, 2017.
2. **Pramodini D.V., Sophia K.A.** (2012). *Evaluation of Importance of Research Education*. International Journal of Social Science & Interdisciplinary Research, 1(9), 1-6. Retrieved December 20, 2017.
3. *Educational Research* (n.d.). Retrieved December 20, 2017
4. <https://uhcl.libguides.com/improving>

ПРЕИМУЩЕСТВА ИССЛЕДОВАНИЯ В ОБРАЗОВАНИИ

У.А. Шахниyarова

Азербайджанская Государственная Академия Физической Культуры и Спорта
ulkar.shahniyarova@sport.edu.az

Аннотация. Исследования в области образования являются одним из ключевых элементов в образовании. В то же время участвующие в исследовании студенты развивают исследовательские навыки, умение сравнивать, сравнивать и делать выводы, способность выражать свои взгляды на идеи, возникающие в ходе исследования, и делать выводы. Необходимо установить контакты с людьми и источниками, с которыми необходимо сотрудничать в процессе исследования, что формирует спо-

собность исследователя общаться формально.

Благодаря углубленным исследованиям студенты развивают навыки критического мышления, а также эффективные аналитические, исследовательские и коммуникационные навыки, которые востребованы и невероятно полезны во всем мире. В результате исследования важны для экономического и социального развития нашего глобализированного общества и формируют основу государственной политики в мире.

Исследования в области образования относятся к систематическому сбору и анализу информации, связанной с областью образования. Исследования могут охватывать различные методы и различные аспекты образования, включая обучение студентов, методы обучения, подготовку учителей и динамику работы в классе.

Исследователи в области образования в целом согласны с тем, что исследования являются серьезными и систематическими. Тем не менее, существует меньшее согласие в отношении конкретных стандартов, критериев и процедур исследования. Исследователи в области образования могут сосредоточиться на различных дисциплинах, включая психологию, социологию, антропологию и философию. Методы могут быть разработаны из ряда предметов. Результаты отдельных исследований могут быть ограничены характеристиками участников исследования и условиями, в которых проводилось исследование. Основным способом исследования в образовании является научный метод. Научный метод использует вопросы и манипулируемые переменные для систематического поиска информации

о процессе преподавания и обучения. В этом сценарии ответы на вопросы путем анализа данных, собранных специально для ответа на эти вопросы. Гипотезы записываются, а затем подтверждаются или опровергаются информацией, которая порождает новые гипотезы. Две основные части информации, используемые в этом методе, являются качественными и количественными.

Основная цель исследования – углубленное изучение темы, чтобы выкинуть что-то, что может быть полезным для всех и использоваться в определенной нишевой отрасли. Он основан на источниках, которые продолжают исследовательскую практику студентов университетов, чтобы помочь студентам успешно выполнить исследовательские задания.

Любое образовательное исследование требует нескольких шагов, чтобы гарантировать, что любой исследовательский запрос решен.

Ключевые слова: *исследование, результат, сотрудничество, библиотекарь, критерии оценки, исследовательский процесс.*

ADVANTAGES OF RESEARCH IN EDUCATION

U.A. Shahniyarova

Azerbaijan State Academy of Physical Education and Sport
ulkar.shahniyarova@sport.edu.az

Annotation. Educational research is one of the key elements in education. At the same time, students participating in the study develop research skills, the ability to compare, compare and get conclusions, the ability to express their views on ideas that arise during the study, and conclusions. It is necessary to establish contacts with people and sources with whom it is necessary to collaborate in the research process, which forms the researcher's ability to communicate formally.

Thanks to in-depth studies, students develop critical thinking skills, as well as effective analytical, research and communication

skills that are in demand and incredibly useful around the world. As a result, research is important for the economic and social development of our globalized society and forms the basis of public policy in the world.

Research in education refers to the systematic collection and analysis of information related to the field of education. Research can cover a variety of methods and different aspects of education, including student learning, teaching methods, teacher training, and classroom dynamics.

Educational researchers generally agree that research is serious and systematic. Ho-

wever, there is less agreement on specific standards, criteria and research procedures. Educational researchers can focus on a variety of disciplines, including psychology, sociology, anthropology, and philosophy. Methods can be developed from a number of subjects. The results of individual research may be limited to the characteristics of the participants in the study and the conditions under which the study was conducted. The main way of research in education is the scientific method. The scientific method uses questions and manipulated variables to systematically find information about the teaching and learning process. In this scenario, the questions are answered by analyzing the data collected specifically to answer these questions. Hypotheses are written and

then substantiated or refuted by the information that gives rise to new hypotheses. The two main pieces of information used in this method are qualitative and quantitative.

The main objective of the study is an in-depth study of the topic in order to throw out something that can be useful to everyone and be used in a specific niche industry. It is based on sources that continue the research practice of university students to help students successfully complete research tasks. Any educational research requires several steps to ensure that any research request is resolved

Keywords: *research, result, cooperation, librarian, evaluation criteria, research process.*